

MA'RIFAT BAYROG'INI KO'TARGAN ADIB.

Umarqulova Barchinoy Sherali qizi

Buxoro davlat universiteti xorijiy tillar fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdurauf Fitratning millat ruhini uyg'otish, milliy o'zlikni anglash, xalqining porloq kelajagi yo'lidagi say-harakatlari to'g'risida batafsil ma'lumot berilgan. Shu o'rinda aytish joizki, uning millatni yuksalishga, vatanparvarlikka chorlovchi asarlari, hamda adabiyotdagi o'rni haqida ham ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: millat, so'z, jadid, "Munozara", "Abulfayzxon", "Temurning sag'anasi", shoir, adabiyot.

Abstract: This article provides detailed information about Abdurauf Fitrat's efforts to awaken the national spirit, promote national identity, and strive for a bright future for his people. It is also worth noting that the article includes insights into his works that call for national progress and patriotism, as well as his role in literature.

Keywords: nation, word, Jadid, Munozara, Abulfayzkhon, The Tomb of Tamerlane, poet, literature.

O'zbek adabiyotining yirik namoyondalaridan biri, serqirra iste'dod sohibi, millatparvar jadid bobolarimizdan biri Abdurauf Fitratdir. Fitrat nomini tilga olar ekanmiz, bevosita ko'z o'ngimizda tariximizning qonli damlari, millatning yorug'lik sari intilishi, go'zal nazmiy satrlar, xalqni kurashga undovchi asarlar namoyon bo'ladi. Abdurauf Fitrat xalq dardini yurakdan his etib kuylagan, so'zga jon ato etgan adib. Abdurauf Fitrat — ma'rifatning va badiiyatning birlashgan timsoli.

Adib so'z orqali uyg'otuvchi shuur egasi. Atoqli adibimiz Abdurauf Fitrat — so'zga jon, ma'rifatga ruh, xalqga yurak bergan allomadir. Uning har bir she'ri, maqolasi, dramasi — bu millat taqdiriga befarq bo'lmagan insonning nolasi, umidi va da'vatidir. Fitrat uchun adabiyot faqat estetik zavq emas, balki ma'naviy uyg'otuvchidir. U shu yo'lda yonib ijod qildi, umrini va hayotining mazmunini xalqida ko'rdi. Millatining kelajagida ko'rdi. Shuning uchun ham millat ruhini uyg'otuvchi asarlar yozishdan bir on bo'lsada to'xtamadi.

Adib faqatgina shoir emas, el-shuurining tarjimoni. Fitrat shoir sifatida o'zini emas, elni ifoda etdi. Uning qalami xalq yuragidan otilgan dard, xalq ko'zidan to'kilgan yosh, xalq tilidan chiqqan nido edi. U o'z she'rlari orqali millat ruhini uyg'otdi, qalbini qamradi, tafakkurini balandlikka ko'tardi. Fitrat — o'z davrining ogoh qalami, desak mubolag'a bo'lmaydi.

Fitratning ijodi o‘z zamonasining eng murakkab, og‘ir va keskin davrlariga to‘g‘ri kelgan bo‘lsa-da, u asarlarida umidsizlik emas, har doim umid, qayg‘u emas, har doim uyg‘onish, zulmat emas, har doim nur haqida so‘z yuritdi. Chunki u bilar edi: xalqni uyg‘otish uchun avvalo qalbiga yorug‘lik kerak. Fitrat har bir “so‘z”ni ilhom bilan emas, mas’uliyat bilan bitdi. U so‘zga ilohiy bir kuch deb qarardi. Aynan shuning uchun uning she‘rlari haroratli, chuqur ma‘noli va o‘quvchining qalbiga bevosita ta‘sir etuvchi kuchga ega. Fitrat ijodining eng go‘zal xususiyatlaridan biri shundaki, u tuyg‘ularni falsafa bilan uyg‘unlashtira oldi. U faqat dardini emas, dardining sababini ham ko‘rsatdi; faqat muhabbatni emas, muhabbatning ma‘naviy mohiyatini ham tushuntirdi.

Fitrat — so‘z bilan millat ko‘nglini davolagan tabibdir. Fitrat she‘riyati ko‘ngil dardlariga malham bo‘lishni, ruhiy tiriklikni yangilashni o‘ziga burch deb bilgan. U shoir emas, so‘z orqali qalblarni davolagan ma‘naviy tabib edi. Fitratning adabiyotimizdagi o‘rni beqiyosdir. Abdurauf Fitrat – o‘zbek milliy uyg‘onish davri adabiyotining eng yorqin siymolaridan biridir. U nafaqat shoir va yozuvchi, balki mutafakkir, tilshunos, tarixshunos va ma‘rifatparvar sifatida ham o‘zbek adabiy tafakkurining shakllanishi va yuksalishida beqiyos xizmat qilgan. Fitratning adabiyotdagi o‘rni – bu so‘z san‘atining ma‘rifat bilan uyg‘unlashgan cho‘qqisidir.

Abdurauf Fitrat Jadid adabiyotining asoschisi. Fitrat XX asr boshlarida shakllangan jadid adabiyoti harakatining asosiy ideologi va ijodkorlaridan biridir. U adabiyotni xalqni uyg‘otish, millatni taraqqiyot sari yetaklash quroli sifatida ko‘rdi. Uning “Hind sayyohi”, “Munozara”, “Abulfayzxon”, “Temurning sag‘anasi” kabi asarlari adabiyotga yangicha yondashuv olib keldi.

Fitrat adabiyotda faqat an‘anaviy g‘azal va ruboiylar bilan cheklanmadi. U dramatik asarlar, monologik hikoyalar, publitsistik esse va maqolalar orqali yangi shakllarni adabiyotga olib kirdi. Ayniqsa, uning dramatik asarlari o‘z davri jamiyatining ichki og‘riqlarini, mustamlakachilik zulmini va milliy ruhni aks ettirgan kuchli badiiy vositalardir.

Fitrat she‘riyatida tuyg‘u bilan tafakkur uyg‘unlashgan. Uning satrlarida ishq, umid, iztirob va ma‘naviy izlanishlar chuqur falsafiy ifodasini topadi. “Shoir” she‘ri orqali u san‘atkor qalbining nozikligi, ichki olami va jamiyatdagi o‘rnini nihoyatda ta‘sirchan tarzda ifodalaydi. Bu she‘r Fitratning faqat estetik emas, balki ruhiy va falsafiy darajadagi ijodkor ekanini ko‘rsatadi.

Atoqli adibimiz adabiyot orqali millatni uyg‘otgan fidoyidir. Fitrat har bir asarini millat uchun yozdi. U til, din, madaniyat va mustaqillik g‘oyalarini asarlari orqali xalq ongiga singdirdi. Uning adabiy missiyasi – faqat san‘at emas, balki uyg‘otuvchilik, tarbiyachilik, kurash edi. Fitrat o‘zbek adabiy tilini rivojlantirishda ham muhim o‘rin

tutadi. U soddallashtirilgan, xalq tiliga yaqin, lekin badiiy obrazlar bilan boyitilgan uslub yaratdi. Bu til orqali u keng ommaga murojaat qila oldi. Abdurauf Fitratning adabiyotdagi oʻrni – bu oʻz davrining ijtimoiy, madaniy va siyosiy muammolariga javob bera olgan, badiiylik orqali millatning ruhiy uygʻonishiga xizmat qilgan ijodkor sifatida mustahkamlanadi. U faqat shoir emas, balki adabiyotda maʼrifat bayrogʻini koʻtargan, xalq qalbiga haqiqatni singdirgan soʻz sultoni boʻlib qoldi.

Fitrat oʻzbek tilini boyitish, adabiyotni xalq ongining koʻzgisiga aylantirish yoʻlida beqiyos xizmatlar koʻrsatdi. U birinchi boʻlib oʻzbek adabiyoti uchun milliy gʻoya, tarixiy tafakkur va zamonaviy shakl uygʻunligini yaratdi. Uning "Oʻzbek adabiyoti namunalari" toʻplami — adabiy merosni jamlashdagi ilk dadil qadam edi.

Shuningdek, Fitrat arab, fors va turkiy adabiyot namunalari oʻrganib, ularni oʻzbek oʻquvchilariga yaqinlashtirishga harakat qildi. U sheʼr orqali ham, maqola orqali ham xalqni uygʻotdi, maʼnaviyatini oshirdi.

Fitrat uchun Vatan — yurakdagi eng buyuk tuygʻu edi. U bu tuygʻuni faqat yozgan soʻzlarida emas, balki butun hayotida isbotladi. Sovet hukumatining mafkuraviy zulmi ostida ham u haqiqatdan voz kechmadi. 1938-yilda qatagʻon qurboni boʻlgan Fitrat oʻz eʼtiqodidan qaytmadi, Vatan uchun jonini fido qildi.

Abdurauf Fitrat — oʻz umrini xalqning uygʻonishi, millatning rivoji va Vatan erkinligi uchun bagʻishlagan buyuk maʼrifatchi, fidoyi siyosatchi, mohir adib va ilm-fan arbobi ekanligi bilan ham yanada qadrlidir. Uning vatanparvarlik faoliyati nafaqat qalamda, balki harakatda, islohotda, kurashda namoyon boʻlgan. Fitratning eng buyuk xizmatlaridan biri — xalqni jaholatdan, savodsizlikdan, eʼtiqodiy sustkashlikdan chiqarish yoʻlidagi jasoratli harakatlaridir.

Abdurauf Fitrat — bu xalq uchun yashagan, vatan uchun kuylagan, ilm uchun kurashgan siymodir. Uning har bir satri, har bir harakati va hatto shahidligi — Vatanga muhabbatning yuksak namunasi boʻlib qoldi. Bugun biz erkin, oʻzbek tilida soʻzlashayotgan avlod boʻlsak, bu yoʻlda Fitrat kabi fidoyilarning qoni, koʻz yoshi va umidlari mujassamdir.

Bugungi kunda buyuk adibimiz asarlari har bir yosh avlod tomonidan sevib mutolaa qilinmoqda. Fitrat asarlari koʻplar ilmiy ishlar, badiiy asarlar, tarixiy asarlar uchun ham poydevor vazifasini oʻtamoqda. Biz mana shunday mutafakkir bobolarimiz bilan faxrlanamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Abdurauf Fitrat. Tanlangan asarlar" — Toshkent: Fan, 1990.
2. Salohiddinov, A. "Fitrat va uning maʼnaviy merosi" — Toshkent: Oʻzbekiston Milliy Ensiklopediyasi nashriyoti, 2003.
3. Oʻrinboyev, M. "Jadid adabiyoti va Fitrat" Oʻzbek tili va adabiyoti jurnali..
4. "Oʻzbek adabiyoti tarixi" (2-jild) — Toshkent: Fan, 1978.
5. Toʻraqulov, S. "Fitrat — maʼrifat va istiqloq shoiridir". Maʼrifat gazetasi, 2015-yil, mart.